

ÖLÜME KILPAYI VE OSMAN'IN KARNINDAKİ KAN ŞERİDİ

Kasım ayının son günlerinden bir öğle üzeriydi. Dersim yoktu o gün, ama 7.30'da Fakülte'ye gelmiş. O andan beri odama kapanmış çalışıyordum. Perge kazısında çıkarılmış bir yazıt üzerinde bir makale hazırlama çabasındayım. Türk Tarih Kurumu dergisi BELLETEN'in ilk çıkacak sayısında yayınlanacağı sözü verilmişti. Böyle bir söz almadan, eğer ün sahibi Hocalardan değilseniz, BELLETEN'de yada diğer bilimsel-mesleki dergilerde bir araştırmanızı yayınlamak için uzun süre beklemeniz gerek. Sıraya alındığınızı söylerler, beklersiniz birkaç yıl. Oysa yeni bir araştırmadır; bir konuya yeni bir yorum getiriyor veya yepyeni görüş ortaya atmış olabilirsiniz. Böyle gecikmeli yayınlandığında, ya güncelliğini tamamen yitirmiş yada yabancı bir dergide bir başka bilim adamı aynı konuyu sizinkine benzer yorumla ele almıştır. Durum bilinmediği için eleştirilmeniz kaçınılmaz olduğu gibi, araştırmanın bilimsel onur payı da o kişinin olacaktır. Hatta birileri çıkıp, yazınızı yabancı dergiden çalmış olduğunuzu yazmaktan bile çekinmez; onlara kendinizi hiç anlatamazsınız .

50'li yıllardan beri, Antalya yakınlarındaki antik Perge kentinde yapılmakta olan kazılarda çıkmış yazıtlarını en eskisi bana denk gelmişti. Bir yapıda kullanıldığı anlaşılan bir kireçtaşı bloğuna kazınmış yazıtın harf özellikleri bizi İ.Ö.5.yüzyıldan ötelere, yani 2500 yıl öncesine götürüyordu. Grekçe (Eski Yunanca) olan yazıt sadece iki satırlıktı, ama çok önemliydi. Çünkü kentin büyük tanrıçası Artemis Pergaia'ya adanmış ve tanrıçanın yerli dildeki edinim, bilinenlerden farklı bir yazılış biçimini ortaya koyuyordu. Böylece Grek dilinin İ.Ö.5-6.yüzyıllarda konuşulan Pamphylia (pamfilya) lehçesinin bilinen alfabesine yeni bir harf eklememi sağlıyor. Yazıtta yeni bir kabile (phyle=φυλη) ve iki kişi adı geçiyor ve özel adlardan biri için tereddüt ediyordum. Çünkü WΑΣ adının birkaç çeşitlemesine Zugusta'nın "*Antik Özel Adlar Sözlüğü*"nde rastlamıştım, ama IPWΩOTΑΣ yeni idi. İşte bu sözcük için, Edebiyat Fakültesinin genel kitaplığına gitmişim öğle yemeğine çıkmadan önce. Bu kitaplıkta bulunan bazı mesleki (Latince,Grekçe) özel ad sözlüklerini taramış, ama eliboş dönüyordum. Hiçbirinde de yoktu, demekki yeni bir yerli isimdi. Belli ki Grekçe değildi, büyük olasılıkla yerli Luwi dilinden kalma bir sözcüktü...

Kafamdan bunları geçirirken, odamın kapısını kilitlemediğim aklıma gelmiş, hızlı hızlı yürüyordum. Türkoloji koridorunu geçtiğimde bir patırtıdır koptu. Bir grup öğrenci sopalar ve demir çubuklarla birilerini kovalıyorlardı. Bir ara kovalayıcıların çarpıp beni yuvarlamamaları için duvara yapıştım. "Allahsız komünistlere ölüm!" diye bağıyorlardı. Koşarak Arkeoloji koridoruna ulaştığımda, tabancalar patlamaya başladı. Bana mı ateş ediyorlardı, kaçan komünist ben mi sanmışlardı ne? Kulağımın dibinden "vııııı!" diye bir mermi geçti. Kendimi aynı anda yere atmıştım. Birbiri ardından birkaç el daha ateş edildi; mermiler başımın üzerinden geçerek koridorda sekiyor, duvarlara saplanıyorlardı. Yere sere serpe uzanmış, cansızmışçasına kıpırdamadan yatıyordum. Elimdeki kitaplar ve bir dosya dolusu kağıtlar çevreye saçılmıştı. Yüzleri kağıt maskelerle kapalı eli tabancalıların tereddüt içinde bana yaklaştıklarını hissettim. Biri "Ulan Hocayı vurmuşsunuz! Haydi kaybolun!" diye bağırdı dişlerini sıkarak. Arkasından da memnun bir biçimde mırıldandı: "Ama yine de mermiler yanlış hedefe gitmedi; hoca da olsa bir komünist eksildi.." Bu sesi bir yerden tanıyordum, kulağıma yabancı gelmemişti. Ama, kim olduğunu düşünecek halim yoktu o anda. Koşarak kaybolduklarını anladığımda doğruldum. Koridorda kimsecikler yoktu. Aceleyle kitapları kağıtları topladım. Zangır zangır titriyordum. Kolay mı? Odamın kapısına birkaç adım kalmış ve ben, kapıya doğru atacağım son adımda kurşunu kafama yiyecek, oracıkta öbür dünyayı boylayacaktım! İster rastlantı, ister mucize denilsin, yada ecelimin gelmemiş olduğu söylensin; vurulmamış yaşıyordum işte! Anlaşıyordu ki, faşist komandolar yalnız buldukları birkaç komünist öğrenciyi ölüme kovalıyorlardı. Onları bu koridora

kaçtıklarını görmüş, koşarken beni onlardan biri sanarak üzerime mermi yağdırmışlardı. Vurulduğumu sanınca da dağılmışlardı eli tabancalı köpekler. Peki, ya o beni tanıyan ve vurulmama sevinen faşist kimdi?

Acaba nereye, hangi odaya girmişlerdi kovalanan öğrenciler? Buraya arkeoloji koridoru deniliyordu, ama üçü dışında, koridordaki bütün odalar Tarih Bölümüne aitti ; eski, orta ve yeni çağ tarihi hoca ve asistanları oturuyordu. Eski çağcılardan birkaçı dışında, hepsi sağcıydı, ılımlısından en aşırısına dağılan bir yelpaze oluşturuyorlardı. İçlerinden bazı genç asistanların faşist komandoların eylemlerini planladıkları ve bu eylemlere katılarak onları yönlendirdikleri bilinmekteydi. Başucumda “ ...kurşun boşa gitmedi, bir komünist eksildi” diyen işte bunlardan biriydi, ama hangisi?

Odamın kapısını kilitlediğimi unutmuşum. Anahtarı soktum, boşta dönüyordu, ama içeriden kilitliydi kapı. Bölümün baş asistanı arkadaşımın ben yokken geldiği ve silah seslerini işitince kapıyı arkadan kilitlediğini düşündüm. Adıyla seslenerek, saldırganların dağıldığını ve koridorlarda kimsenin kalmadığını söyledim. Odaya girmeden önce, bölüm kitaplığı kapısının da açıldığı bir küçük avlu vardı. Bir de ne zaman konulmuşsa duvarda bir boy aynası.. Aynada kendimi gördüm, yüzüm karasarı bir renge bürünmüş korkudan, başka biri olmuşum sanki. Hala titriyordum; kolay değildi, ölüme kılpayı kalmıştım.

İçeriden ses gelmedi, ama kapının sürgüsü yavaşça çevrilerek açıldı. Birisi kız, öbürü erkek iki gençle gözgöze geldim. Onların da beti benzi atmıştı. İkiisiyle de göz tanışıklığım vardı; felsefe koridorundaki dersime giderken zaman zaman karşılaşırdım. Ama, bu ders yılı başlayalıdan beri hiç görmemiştim.

“Demek, dedim, faşistler sizin ikinizi kovalıyorlardı” yerime geçip otururken.

“Evet, diye karşılık verdi erkek, açılalıdan beri iki aydır Fakülteye gelemiyoruz. Kayıt yenilememiz gerekiyordu...” Kız atıldı:

“Sayenizde kurtulduk hocam. Kapıyı açık bırakmamış olsaydınız, faşistlerin kurşunlarına hedef olacaktık ikimiz de. İki kapıyı çaldık kilitliydi; içeriden sesler geliyordu, ama açmadılar.” Elimde olmayarak güldüm ve:

“Sadece kapıyı açık bıraktığımdan değildi galiba, dedim, size atılan kurşunlara ben hedef oldum. Şimdi anlıyorum ki, sizin buraya girdiğinizi görmüşler ve sonuncu olarak girmeğe çalışan benim üzerime kurşun yağdırdılar. Benim vurulduğumu sandıkları için defolup gittiler faşist köpekler!” İkiisi birbirinin yüzüne şaşkın ve korkulu bakarlarken, “Hepimize geçmiş olsun!” deyip sordum:

“Niçin yanınıza polis alarak Dekanlık katına çıkmadınız? Fakülte girişindeki görevli polis şefine, komisere durumu bildirmeliydiniz.”

Oğlan kızgınlıkla söylendi:

“Ne diyorsunuz siz hocam, allahaşkına? Bizi faşistlerin tuzağına düşüren polisin kendisiydi...” Kız sözü arkadaşının ağzından alarak sinirli sinirli anlatmayı sürdürdü:

“Hocam, polisler de onlarla birlikteler. İki polisin arasında tutuklular gibi götürülüyorduk. Hiç gereği yokken asansörü ikinci katta durdurup, faşistlerin arasından geçirerek, Dekanlık katına merdivenlerden çıkardılar. Polisler bizi tanıyor ve açıkçası onlara bu yolla haber veriyorlardı. Aralarından geçerken merdiven başlarında yığılmış ve slogan atmaya başlamışlardı. Polisler göstermelik olarak biriki bağırp çağırdılar. Dekanlıktaki işimiz bitinceye dek bizi bekleyen iki polis, Türkoloji koridorunun açıldığı alanda, yani Fakülte genel kitaplığının vestiyeri önünde bizi bırakıp yittiler ortalıktan. ‘Hemen geliyoruz’ deyip bir kapıdan içeri girmişlerdi. Bir daha da oradan çıkmadılar..” Kızın soluklanmasından yararlanan oğlan, sözü aldı ve bağladı:

“Bereket versin onlara inanıp da fazla beklemedik. Merdiven başlarını tutmuş olan faşistler, polislerin kaybolmasından az sonra saldırıya geçmişlerdi. Var gücümüzle koşarak Türkoloji

koridorunu geçtik. Öbür merdivenden çıkanlar tarafından önümüz kesilmeden sizin koridora dalmıştık...”

Bundan sonrasını zaten ben yaşamıştım. Fakültedeki onca polis ve asker, tabancalar patlarken sanki yer yarılmış yerin içine girmişlerdi. Gençler haklı konuşuyorlardı. Polisler açıktan açığa onları tutuyordu; Türkeş’in komandolarıyla kolkola gezdiklerini sık sık görüyordum. Seçimle başa gelmiş hükümet ülkeyi sıkıyönetimle yönetiyor. Üniversiteleri asker ve polisle doldurmuştu, ama eli tabancalı saldırgan itlere kimsenin engel olduğu yoktu. Çünkü, “bana milliyetçiler cinayet işliyor, dedirtemezsiniz” denilmişti!..

İki genç şimdi de fakülteden nasıl çıkacakları korkusu içine girmişler, hep kapıya bakıyorlardı. Biryandan da benim, konuşarak saklamaya çalışmama rağmen hala titremekte olduğumun farkına varmışlar. “Bizim yüzümüzden neredeyse vuruluyordunuz, hayatınızdan olacaktınız” diye yineleyip duruyorlardı. Çıkış için tedirginliklerini anlayınca “üzülmeyiniz dedim. Asansörün anahtarı bende. Sizi oradan indirip dışarı çıkarırım...” Ben daha sözümü bitirmemişim ki kapı çalındı ve Osman Erkut içeri girdi.

Osman Önyasa Dilleri ve Kültürleri öğrencisiydi. İncecik, dal gibi uzun boylu bir genç. Van Malatya’daki araştırmalarım sırasında bana yardımcı olmuştu, çizimlerimi yapıyordu. Köylerde birlikte konuk olmuş, bir keresinde bir mağarada sabahlamak zorunda kalmıştık. Candan bir gençti, çalışkandı. Arkeoloji bölümü öğrencisi değildi, ama benim Grekçe derslerimi de izliyordu. Sanırım sol eyilimlidi. Osman’ın da yüzü kireç gibiydi. Büyük bir korkuyu yaşadığı açıkça belli oluyordu. Sordum:

“Nedir durum Osman? Yoksa sende mi benim gibi tabanca kurşunları arasında kaldın?”

Osman Erkut zorla gülümsemeye çalışarak “hayır hocam dedi, ben iki ustura arasında kaldım”.

Biz üçümüz birden şaşkın bakarken, o sürdürdü:

“Hocam sizin odada ecza dolabı vardı; oksijen, tentürdiyot ve penisilin tozuna ihtiyacım var. Şu halime bakınız allahaşkına!” Osman üstündeki kalın yün kazağı yukarı sıyırınca, karnını çepeçevre saran kızılkan bir çizgiden sızan bir kan şeridiyle karşılaştık. Ben ayağa kalkmış, “bunu kim yaptı?” demek için ağzımı açmak üzereyken, o açıkladı:

“Biri bizim sınıftan iki faşist beni tuvalete soktular. İkisi iki yandan ustura attılar karnıma. ‘Seni, dediler, solcularla gezerken görüyoruz; bu sana bir uyarı! Bir daha onlarla yanyana görürsek, barsaklarını dışarı dökeriz. Şimdilik bir çizgi çekiyoruz.”

Hemen ecza dolabından oksijen, tentürdiyot, gazlı bez ve pamuk çıkardım. Kız öğrencinin de yardımıyla kanı silince, 2-3 milimetre derinliğinde kıpkızıl bir çizgi çıktı ortaya. Göbeğinin az üzerinden beline dek yarım daire çizmişlerdi usturayla. Koşullanmış, acımasız faşist kafaların işkence yöntemleriydi bu. Ustura ile oğlanın karnına, ömrünün sonuna değin izini taşımak zorunda kalacağı “Türkeş” adını da yazmış olabilirdi bu beyni yıkanmış komandolar! Bazı yerler daha derindi ve sürekli kanıyordu. Tentürdiyot sürüp, gazlı bezi Osman’ın beline kuşak gibi sardıktan sonra, “Osman, kan tamamıyla durmadı; Mediko-sosyal’a gitmemiz gerekiyor, dedim. Orada gerçek pansuman yapsınlar. Belki birkaç yere kanca ve dikiş atılması gerekecektir.”

Edebiyat Fakültesinde bir öğle üzeri bir hoca ve üç öğrenci, ölümü kılıpayı sıyrarak korkuyu yaşamıştık. Bugün bize rastlamıştı ölümle yüzyüze kalmak. Üniversitelerin çeşitli fakülte ve bölümlerinde hergün yaşanıyordu bu ortam. Kürsülere bombalar konuyor, koridorlarda, kapı önlerinde ve sokaklarda hocalar, öğrenciler kurşunlanıyordu. Sözde polis ve asker, eğitim-öğretimin güvence içinde yapılması için Üniversitedeydiler! Saldırgana yardım edip,

saldırılanı tutuklamakla güvenlik sağlanır mı? Anarşi ve terör bilinçli olarak yaygınlaştırılıyor, ülke halkı korku ve tedirginlik içine sürükleniyordu. Bir askeri darbe için gerekçeler mi hazırlanıyordu ne?

Odamdan önce ben çıkıp koridorları gözledim, derin bir sessizlik egemendi. Öğrencileri çağırarak, yirmi-yirmibeş adım ötemizde bulunan asansöre doğru yürümeye başladık. Yaklaşık yarım saat geçtiği halde, bir baskın sonrasının bekleyişi içindeydi koridorlar. Görünürde hiç kimse yoktu, ama biz her an bir kapıdan, gizli bir köşeden tabanca namluları uzanacakmış gibi dehşet içinde yürüyorduk. Asansöre giden koridor bitmek bilmiyor, sanki sonsuzluğa açılıyordu.

BEN TARİH ANLATIYORUM AMA LAĞIM ÇUKURUNUN ALTINDA BİR TARİH YATIYORDU

Enez küçük bir sınır kasabası. Meriç Enez'de Yunanistan'la sınır çizer. Çok yavaş, nazlı nazlı akar Meriç ırmağı, Enez kalesinden bakıldıkta. Bir nazlıdır ki, akmaz durur; bir türlü karar veremez akmaya sanki. Ege, Meriç'e akıyor sanırsınız. Ve Ainos Kalesinden herkes Meriç'i seyrederek, Yunan topraklarını seyrederek. Enez, Meriç'le bu denli koyun koyunayken, kilometrelerce ötelerde tek bir ev görünmeyen Yunan topraklarına bakar bakar da şaşarlar. Sonra korkaklıklarına (!) verirler ve çekilip giderler.

Kalenin içinde sur duvarlarından birinin dibinde, sazlardan yapılmış bir çardağın gölgesinde oturuyorum. Önümdeki açılır-kapanır küçük masanın üzerinde damgalı üç amphora kulpu var yeni çıkarılmış. Üç amphora (iki kulplu, uzun boyunlu ve dar karınlı şarap küpü) da Thasos (Taşoz adası) kökenli. Birinin üzerinde "Heraklitos'un" yazılı. Heraklitos, üretici ya da dışsatımcı tüccarın adı. Olasılıkla şarap tüccarının küpü atölyesine verdiği sipariş üzerine damgası basılmış. Sonra şarap doldurularak yüklenmiş gemilere ve Ainos'a (Enez) boşaltılmış, depolanmış. Öyle yakın zamana ait değil aşağı yukarı 2500 yıllık bu damgalar. Sonra küçük gemiler Hebros'dan (Meriç) Trakya içlerine, Makedonya ve Dacia'ya; Dardanalles'den (Çanakkale boğazı) Marmaraya, Karadenize açılmışlar. Kıyı kentlerine amphoralar dolusu şarap bırakarak. Heraklitos, Skymnos, Theompoms, Kleostratos, Aristophanes, Heraklides v.s. gibi yüzlerce Thasoslu tüccar adlarını ve simgelerini taşıyan damgaları basa basa antik dünyanın dört bucağına yaymışlar, Thasos üzümlerinden elde edilen kankırmızı şarabı akıtmışlar ılık ılık. Hep Ainos olmuş ilk durakları. Önce Ainos'un mahzenlerini doldurmuşlar. Thasoslu ve Rhodoslu tüccarlar ödedikleri navlunlarla, Hebros'un denize döküldüğü bu önemli limana varlık zenginlik getirmişler.

Enez, Ainos adıyla ilk, Homeros destanlarında (İlias, IV 570) geçmektedir. Ama kentin gerçek kurucuları İ.Ö.8.yüzyılın sonlarında Lespos'dan (Midilli) gelen Kyme'li gözüpek yayılmacılarıdır. Ainos İ.Ö.513 de Darius'un İskit seferi sırasında Perslerin egemenliği altında girdi. 60 yıl sonra Attika-Delos birliğine katılarak, tüm kazancını Atina'daki bu deniz birliğinin kasalarına akıtmaya başladı. Mısır ve Makedonya egemenlikleri derken İ.Ö. 190 da Romalılar el atmış Ainos'a. Ainos hep başkaları için varlığını sürdürmüş ve varlığını harcamış sanki. Gönüllü veya gönülsüz kendi güzelliğinden doğal varlığından ve zenginliğinden herkesi yararlandırmış. Eski Çağın bu çok önemli liman kenti geçiş yeri olmuş hep; dolmuş dolmuş boşalmış, surlar tapınaklar yapılmış. Pan, mağarasında nympa'lar (kaynak ve ırmağın perileri) ile dans ederken, Hermes sopası (kerykaion) elinde çarşı-pazarı (agora) denetleyerek gümüş Ainos sikkelerinde boy göstermiş. Dionysos, adına kurulan tiyatrolarda insanlarla birlikte şenliklere katılmış ve onları zevkten sefadan sarhoş etmiş. Derken Bizans dönemi gelip çatmış: Göz dikilen kent Ainos; aralıksız işleyen limanı, zenginliği ve görkemli güzelliğiyle, ırmağıyla ve deniziyle

düşmanlarının iştahını kabartmış. Onu kendi kendisi için yaşamaya bırakmamışlar. Korsanlar saldırmış adalardan gelen, barbarlar saldırmış Trakya'dan inen. Ve İustinianus (527-565) kentin surlarını yükseltmiş, sağlamlaştırmış. Bir de askeri vali gönderip Güney Trakya'nın merkezi yapmış. Bu "çok ünlü vali Flavius Valerius Stephanius ve yardımcısı Marcianus dillere destan bir saray kondurup" buradan Ainos'dan yönetmişler Trakya'yı. Dün bulduğumuz bir mermer yazıttan bu son bilgiler...

Ve önümden bir grup yerli turist geçiyor. Yok yok! Bunlar ilerideki İstanbul Üniversitesi kampında dinlenen öğretim elemanlarının aileleri, bazılarını gözüm ısıyor. Ama çardak altında yazıtların kağıt çıkarma kalıplarını ve amphora kulplarını incelemekte olan ben ve ne de soldaki kazı alanı onları ilgilendirmiyor. Yüzlerini çevirmeden çekip gittiler kalenin en uç notasına. Oradan yarısı bizim olan Meriç ırmağına bakıyorlar. Yunan topraklarını gözlüyor ve buralar eskiden bizimdi diye iç çekiyorlar. Sınıra ulaşmışlığın, en uça bulunmanın yabansı tuhaflığını yaşıyorlar. Birden arkalarını çevirip dizildiler kale ucuna; "şak!" diye anı fotoğrafı çektiriyorlar işte. Yunanistan sınırını görmüşlüklerini belgeledikten sonra çekip gidiyorlar, kazıya karşı aynı ilgisizlikle. Zorla değil ya! Yerimden kalkıp kollarından tutularak, 14 metre derinlikte kazı yapan arkeologları gösterecek değildim ya kendilerine.

Tam on gündür günün çeşitli saatlerinde bu çardağın altında çalışıyorum. "Ne yapıyorsunuz siz burada?" diye soran ve "Buraları böyle ne diye kazıyorsunuz?" diyen bir Allahın kulu çıkmadı. Aha biri yaklaşıyor, bu genç galiba beni utandıracak böyle düşündüğüm için. Gerçekten meraklıymış O sordu, ben de anlattım:

1972 yılında Prof. Dr. Afif Erzen'in başkanlığında başlayıp, bazı kesintilerle bugüne dek sürdürülen arkeolojik kazıları anlattım; Osmanlı, Bizans ve hellenistik katlardan; 14 metre derinliğe inildiğinde miosen kalkerden oluşmuş doğal oyukların nasıl şarap mahzeni olarak yararlanılmış olduklarından söz ettim. Siyah renk üzerinde kırmızı figürlü klasik keramikleri, hellenistik dediğimiz kantharos (şarap kupası), krater (şarap karıştırma çanağı) ve damgalı amphora kulp parçalarını; arkhaik çağın yalancı gülümsemeli kore (genç kız) pişmiş toprak heykelciklerini gösterdim, zorla ellettim. İ.Ö. 8.yüzyıla tarihlenen ve Homeros'u kanıtlayan doğu tipi ithal keramiklerinin çarpıcı çizgisel renkliliğine övgüler düzdüm. Bu örneklerin kentin tarihini nasıl 2750 yıl eskilere götürdüğünü ağızım kulaklarıma vara vara anlattım. Yeni bulunmuş pişmiş topraktan tragedia (trajedi) maskecikleri üzerinde pathos'un (acı çekme duygusu) nasıl dışa vurulduğunu ayrıntılarıyla sözetmeden geçemedim. Farkında değildim, çevremde bir çember oluşmuştu. Açma başındaki öğrenciler işlerini bırakıp beni dinliyorlarmış. Sınıfta dersteymişim gibi dalıp herşeyi unutmuş, hocalık durumuna girmiş, anlatmayı sürdürüyordum. Birden Erdoğan'ın sesini duydum:

"Bakınız hocam diyor, benim açmadan güzel bir figürlü keramik çıktı."

"Çok güzel bir Herakles (Herkül) başı!" Haydi bu kez yarı-tanrı Herakles, Herakles sopası, Herakles düğümü ve Herakles'in 12 görevi..yine bir söylevdir tutturdum. Öğrencilerden bazıları not da alıyorlar. Birden kesip soruyorum:

"Ziyaretçi genç arkadaş nerede?"

"Aman Hocam diyor dört öğrenci birden, anlatmaya devam ediniz! O arkadaş çoktan çekip gitti." Sustum, artık konuşmuyorum. Gözlerim, kaçarcasına kalenin köşesini dönen gence takılıyor, utanıyorum.

"Haydi çocuklar, dönün aç malarınızın başına!" Yine çardağın altına dönüyorum, notlarımla başbaşa yine. Bir yandan da düşünüyorum:

Bu işin neden ortası olmasın? Daha basit anlatamaz mıydım? Anlayamadığı dille konuştum, mal bulmuş magribi gibi sarıldım oğlana. Düzeyine inmesini bilemedim. Sıktım çocuğu, çaktırmadan çekip gitti.

Ben bunları kafamdan geçirirken Tuncer geldi soluk soluğa. Havayı değiştirerek kendimi suçlamayı sürdürmekten kurtardı.

“Hocam, diye başladı anlatmaya, bahçe sahibi adamın anlattığı yeri kazdık. Üç çarpı dörtlük ilk açmadan, daha bir metre derine inmeden bir taban mozaiği çıktı.” Şakacı ve güleç havasını bırakıp, seyrek sakallı yüzünü buruşturarak, “ama Hocam biliyor musunuz?” dedi. “Mozaiğin göbeği ve büyük bir bölümü yüznumaranın altında, ne yapacağız, devam edecek miyiz?” Ben gülererek, "elbette devam edeceksiniz dedim. Şu halde lağım çukurunun altında bir tarih yatıyor. Vatandaş görevini yaptı; evinin bahçesinin altında mozaik bulunduğunu haber verdi, bokun pisliğin içinde olsa da temizleyip açacağız.” Bir yandan da kendikendime, “lağım çukurunun altında bir tarih yatıyor, açmalı, çıkarmalı onu. Ama, ne olduğunu halka anlatamadıktan sonra neye yarar?” diyordum.

İnsan gülerken de, konuşurken de düşünebiliyordu.

“Peki Afif Hoca ne diyor Tuncer?” diye sordum.

“Ne desin? Kıs kıs gülüyor, her zamanki gibi.” Herhalde o da gülerken düşünüyordur...

Aha bir grup yine gelip geçti önümüzden. Biriki çocuktan başka kafasını dönüp bakan olmadı. Onları da anneleri ellerinden çekştirerek uzaklaştılar. Surun ucuna dizildiler; Meriç ve Yunan topraklarının arkalarına alıp fotoğraf çekirtmeye hazırlanıyorlar...

79 GÜZÜNDE BİR GÜNÜN SOLUK KESİCİ TEDİRGİNLİĞİ

Salonun camlı bölmesini kapatarak çalışma odası hazırlamış. Buzlu camlı bölmenin önüne raflar yerleştirerek, kitaplarımı koyacak basit bir kitaplık yapmışım. Pencerenin önünde bir küçük çalışma masam vardı. Üzerindeki daktiloya bir kağıt geçirmiş, sözde yeni bir makale üzerinde çalışıyordum. Çocuklar yatmağa gittiği sırada bir kaç cümle yazıp bırakmışım. Öylesine bir gün geçirmiştim ki, olayları kafamdan atıp da kendimi yazıya veremiyordum. Dün sabahın sekizinde başlayan tedirgin edici, akıllalmaz onca olayların bir güne nasıl sığdığına inanamıyorum bir türlü. Üstelik sığmamış, devam ediyordu hala. Saat sabahın ikisi. Yeniden silahlar patladı, ardından bir bomba! Pencereden dışarı bakıyorum perdeyi hafif aralayarak. Patlamalar yakından değil, çok uzaklardan geliyor, azıcık ferahladım.

Fatih’de Havlucu sokağının iki ucunda, Bozkır Hanı ve kalmakta olduğum Ferah apartmanının önünde nöbet bekleyen gençler, üçerli dörderli kümeler oluşturmuş geziniyor. Karartılarını görüyordum. Hepsinin koltuklarının arasına sıkıştırılmış özel sopalar dışında, her kümede en az iki tabanca vardı. Pencerenin perdesini aralayıp dışarı baktığımda, hanın köşesinde bulunan küme, “durum sakin!” anlamında bir işaret verdi sokak lambasının ışığına çıkarak. İçlerinden biri de elini yanağına yaslayarak, yatıp uyumamı betimledi.

Onların hepsi de köylülerimdi. Handa kalıyorlardı. Eylül ayının başında köyden gelmiş, kimi sırtında pantolon satıyor; kimileri de gazoz fabrikaları ve inşaatlarda çalışan mevsimlik işçilerdi. Öl dediğiniz yerde ölecek mertlikte, sıırım gibi köy delikanlılarıydılar. Yaz başında köye dönerek hasatlarını indirecek ve ağız tadıyla yiyemeden yeniden gurbet yollarına düşüp, kısır döngüyü sürdüreceklerdi. Herbirinin bu yaşta üç-beş seferi vardı İstanbul’a. Bir “Köyü güzelleştirme Derneği”miz vardı. Altı yedi yıl önce, İstanbul’a yerleşmiş olan köylülerden birkaçı modaya uyarak kurmuşlardı. İstanbul’da oturup, Malatya’daki köyün nasıl güzelleştirileceğini pek kavrayamadığım için önce uzak durmuşum. Uzak kalmanın, katılmamanın daha büyük hata olduğunu düşünerek yeniden dernekde görev yüklendim. Hanı işleten köylümüzün bitişikteki Çay-kahve salonunun yarısını dernek merkezi olarak kullanıyor ve gençler için haftada biriki gün okuma ve sohbetleri düzenliyorduk. Bu sohbet toplantılarımızda sosyal ve siyasal konular konuşuluyor; bu konuları içeren kitap okunup

tartışılıyordu. Hepsi de sınıflarının bilincindeydiler. Ortak çalışma, ortak kazan kaynatma eşitlik; ortak üretim ve kazancın üleşimi; Hak lokmasının her can'ın kursağına düşmesi ilkeleri Alevi inaç toplumu geleneğimizde yüzlerce yıldır mevcuttu. Yüzyıldır onca baskı ve zulümlere rağmen bütün bunlar, küçük toplumsal birimler olan köylerimizde yaşama geçirilmişti. Alevi inanç ve gelenek birikimleri içerisinde büyümüş bu gençlerin bilinç kazanması zor değildi. Eğitim çalışmalarını köye gönderdiğimiz kitapları okuyup, okutarak sürdürmekten geri kalmıyorlardı.

İşte bu bilinçli gençler, hem handaki hemşehrilerini hem de beni, bu gece yapılacağını öğrendikleri faşist-komando baskınından korumayı üstlenmişlerdi. Saat bire doğru karım gelmiş; neden yatmadığımı ve böyle karanlıkta oturduğumu ısrarla sormuşsa da “karanlıkta daha iyi düşünüyorum, zaten uykum yok” gibisinden sudan cevaplarla onu kızdırmış ve homurdanarak gitmesine neden olmuşum.

Ülkeyi yönetenlerin anarşiyi tek yönlü görmeleri; sağdaki ülkücü-komondoların arkasını sıvazlayarak, onları devletin-cumhuriyetin koruyucuları (!) gibi göstermeleri yüzünden bu kişiler, devlet güçlerini de arkalarına alarak saldırıyorlardı. Saldırı ve baskınlar giderek genişlemişti. Hükümet ortağı Türkeş'in çeşitli yerlerdeki özel kamplarda eğittirdiği sağ komandolar, onun meclisteki konuşmaları ve basındaki demeçlerinde verdiği gizli buyruklarla toplu saldırılar ve kıyımlar yapmaya başlamış, ortalığa dehşet saçıyorlardı. Üniversitelerde, kent sokaklarında ve köylerde saldırganlıklarını alabildiğine artırmışlardı. Devlet güçleri ise saldırganları değil, kendilerini savunmak zorunda kalanları toplayıp, içeri tikiyordu. Sıkıyönetim çoktan ilan edilmiş ve askeri müdahaleye çağrı hazırlanıyordu. Alevilerin çokca buldukları kentlerde, Malatya, Maraş ve Çorum'da camilerden çıkan Sünni bağınazlar belediye ses yükselteçleriyle ve aralarına girmiş faşist komondoların ajitasyonu, kolluk kuvvetlerinin önünde korkunç cinayetler işlenmişti. Gazetelerde seksen yaşlarında bir bağınazın, bir alevi çocuğunun kafasını kılıçla kestiğini gösteren resim ve yazılar unutulur gibilerden değildi. Tarih boyu sürüp gelen kin ve düşmanlık su yüzüne çıkarılmıştı olancağıyla. Aleviler çeşitli kanallarla elde ettikleri silahlarla kendilerini savunma durumuna geçmişlerdi. Çorum ve Malatya'da ise çarşılardaki dükkanları yakılıp yıkılmış fakat alevi mahallelerine girilememişti. Örneğin Malatya'da Haçova mahallesinde, ayrı yerlerde oturan Aleviler geçici olarak oraya taşınıp, savaş düzeninde tam bir savunma durumuna girmişler. Böylelikle elleri silahlı, baltalı, kılıçlı kudurmuş kalabalıkların saldırılarından kendilerini kurtarabilmişlerdi. Alevileri müslüman saymayan; önce Musevi olup Havraya gidecek, sonra Hristiyan dinine dönerek Kiliseden geçtikten sonra müslüman olabileceklerini söyleyen ve onların kestikleri eti murdar diye yemeyen sünni bağınazları kışkırtıp silahlandırarak, “Alevi kıyımı provaları” yapıldığında seyirci kalan devlet güçleri, onların da silahlanıp savunmaya geçmeleri sırasında araya girmişti. Demekki denemeler başarılı olsaydı, yani zamanında kışkırtmaların ciddiyetini kavrayıp savunmaya geçmeselerdi, kan gövdeyi götürecekti alevi kesiminde. En küçük birimlere kadar indirilmişti bu kıyım denemeleri. Örneğin, çevresi sünni köylerle çevrili tek alevi köyü olan bizim köy bile! Kasabadaki dinci ve milliyetçi faşist derneklerde yapılan gizli toplantıların birinde, silahlı bir saldırı için tartışılırken, köye sık sık gelip giden biri karşı çıkmış. Gerekçesi ise pek öyle insalcıl ve komşuluk duyguları taşıyor:

“Siz çıldırdınız mı? diyor, (O) köyünün önündeki mağaraların herbirinde bir mitralyöz var. Nişangah ve Dikmataş'da gözcüler var, köye girip çıkanları gözlüyorlar; hepsi kaleşnikoflu(!) Hiç birinizi sağ bırakmazlar, çayır biçer gibi biçerler vallahi hepinizi. Meşhur kaçakçı Kara Osman köyü silah deposu yaptı. İstanbul'daki varlıklı aileler milyonlar akıttılar köylerine silah alınması için!”

Aslında hiç de doğru değildi. Değil makineli tüfek, doğru dürüst tabanca bile yoktu kimsede. İstanbul'da ticaretle varsıllaşmış han-apartman sahibi olanlar, geçtikleri sınıfta yerlerini almış, kanbağlarından başka ilişkileri kalmamıştı köylülerle, değil milyonlar göndermek. Kaçakçı olarak tanımladıkları kişinin köyle akrabalık ilişkisini ve sıkça gelip gittiğini bildiklerinden, adamın yaptığı uyarıya inanarak cesaret edememişler!..

Oturduğumuz mahallede, Vatan caddesinde bulunan Milliyetçi İşçiler Sendikası (MİSK) faşist komondoların karargahı durumundaydı. Mahalledeki alevi apartmanlarına ve köylülerin mevsimlik kaldığı hanın duvarlarına Bozkurt işaretleri koymuşlardı. Benim bulunduğum apartmanın sadece dış duvarına değil, kirayla oturduğum katın kapısının yanına kocaman bir kurt başı çizmişlerdi. Dün Fakülteden döndüğümde bıçakla kazıyarak zor çıkarmıştım.

Bu akşam ise eve döndüğümde, kapıdan içeri girip kapatmış, çantamı sinirli sinirli bir yana fırlatmıştım ki kapı çalındıydı. Handaki gençlerden biri beni dışarı çağırarak:

“Hocam, yerinden aldığımız habere göre, dedi, MİSK’li faşistler bu gece bizim hana ve bu apartmana baskın düzenleyeceklermiş. Özellikle senin adın geçmiş. Gelmeni bekledik haber vermek için. Sana da bir silah getirdim” dedi. Askerlik dışında elime silah almamıştım. Küçük bir tabancayı cebime sokuşturdum.

“Emniyeti kapalı korkma! Bir kaç gün sende kalsın, sonra gelir alırım. Yengeye de gösterme. İnşallah hiçbirimizin kullanmasına gerek kalmaz bu mereti. Gereken önlemleri aldık, hiç endişe etme. Ama, uyuma ve zaman zaman pencereden bizi izlersin. Çocuklara da sakın haber verme, korkmasınlar.”

Bütün bunları bir çırpıda söyleyip, merdivenlerden aşağı koşar adım indiğinde, sadece arkasından bakakalmıştım. Ne sorular yönelterek ayrıntı isteyebilmiş ve ne de bir öneride bulunabilmişim...

Düşünüyorumda, bugün daha fakülteye ayak bastığım andan itibaren, olumsuz bir günün kucağına atılmıştım: Öğrenciler Fakültenin girişinde, üç sıralı arama kuyruğundaydı. Haklı olarak homurdanıp duruyorlardı. Polis kimlik yoklaması yapıyordu. Tek tek ve ceplerde çantalarda tabanca bıçak aranıyordu.

Her sabah değişik polis yüzleriyle karşılaşıyordum. Askerler ise geri planda duruyor, salonlarda geziniyorlardı omuzlarındaki makinalı tabancalarla tüfeklerle. Erler, onbaşılar çavuşlar hepsi de kırsal kesimden ve Üniversitenin sadece adını duymuşlardı köylerinde. Kafalarında ise çok kötü yankılanmalar vardı Üniversiteler için: Kendilerinden daha yaşlı kızların erkeklerin birarada okudukları ve yanyana oturdukları yerde neler olmazdı ki! Ateş ile barut hiç birarada durur muydu? Bunları düşünerek şaşkın ve arzuyla genç kızların kalçalarını bacaklarını seyrediyorlardı. Bunun farkına varan bazı zıpkın kızlar, yanlarında kasten eteklerini hafif kaldırarak çorap düzeltiyormuş gibi bacak gösteriyorlardı. Öyleki bazan derse gitmek için koridorlardan geçerken, silahı başka yana gözleri başka yana bakan şaşkın Mehmetçiğin makinalısının namlusunun yönünü iterek değiştirmek zorunda kalıyorduk.

Hızla polislerin arasından sıyrılıp merdivenleri çıkmaya başlamıştım. Arkamdan genç bir polisin “Hey sen! Nereye gidiyorsun öyle koşarak aranmadan?” diye bağırdığını duydum. Ben aldırmadan aynı hızla merdivenin başına çıkmıştım, uyarı bana değilmiş gibi. Polis bana yetişmeden, iç kapının önündeki iki asker mekanizmalarını şakırdatarak makinalı

tabancalarını bana çevirip: “Eller yukarı! Koy ellerini başına!” diye bağırdılar. Ben “Hocayım!” filan diye mırıldanırken, kuyruktaki ve yakında bulunan ve olayı gören öğrencilerden “yuh!” sesleri gelmeye başladı uğultu halinde. Askerin birisi “Susun ulan! İkerim ananızı, yakarım hepinizi!” diye bağırp, havaya ateş etmesinmi! Çocuklar sustu, yakın olanlardan bazıları kendini yere atmışlardı. Öfke içinde kitap dolu plastik torba ve çantamı yere atıp, çaresiz ellerimi başıma koydum. Arkamdan bağıran polis gelmiş, cebimi başımı aramaya başlamıştı bile. O aramasını sürdürürken:

“Yahu ne arıyorsunuz? Hocayım ben, derse geç kalıyorum. Hasan’ın işaretini almadınız mı?” diye söyleniyordum. Birden, kimliğime bakan genç polisle göz göze geldim. Bir yerden tanıyordum bu genci. Ansızın havada tutmak zorunda bırakıldığım kolumu indirerek, elime sarıldı. “Bağışla beni hocam, diyordu, Allah belasını versin bu mesleğin! Benim Liseden atılmamı önleyen, geleceğimi borçlu olduğum hocama ben ne yapıyorum?” diye mırıldanarak içini çeke çeke ağlamaya başlamıştı.

O sırada Fakülte Dekanı yanımdan geçiyordu. Askerler de çekilmişti. Olayları dış kapıdan girerken görmüş olması gereken Dekanın, elleri başına kaldırılıp aranmakta olan bir öğretim üyesiyle ilgilenmesi, “Hoca! Hep bir takım olaylara neden oluyorsunuz” dediği tek bir cümleyle olmuştu. Genç polis diğer iki arkadaşının zorla çekmesiyle beni bırakmıştı. Ellerim ıpslak kesilmişti gözyaşlarından. Anımsamıştım onu; 6-7 yıl önce Eyüp Lisesinde öğrencim olmuştu. Bir işçinin oğluydu Silahtarağa’dan tanıyordum. Tek kuruş almadan özel İngilizce dersleri vererek, Lise’yi bitirmesini sağlamıştım. Hüngür hüngür ağlıyordu, boşanmıştı. Onu polis kulübesine aldılar. Meğer bizim kapıcı Hasan o anda orada yokmuş, işaret eden olmamış. Ben de onlara aldırmadan, doludizgin içeri dalınca, delikanlının polislik otoritesini göstermek tutkusu kabarmıştı. Bizim Hasan dedim ya, doğrudu; aynı köyden oluyoruz. O benden iki yıl önce ilkokulu bitirmişti. Bir rastlantı, aynı Fakültede çalışıyorduk. O benden çok önce, ben daha öğretmen okulu son sınıfında öğrenciyken başlamıştı Fakülte hizmetlisi görevine. İstanbuldaki köylüler, onun yüksekte atan, fakültede bir yüksek sorumluymuşçasına davranışları yüzünden “Dekan Hasan!” diye çağırıyorlardı dalga olsun diye. Öğrencilerin tümünü tanıyordu. O da polisle birlikte Fakülte adına kimlik yoklaması yapıyordu, ama öğrencinin yüzüne bakması yetiyordu Edebiyattan olup olmadığını söylemesi için. İşte küllük-gübreliklerde birlikte oynadığım çocukluk arkadaşım Hasan Özdemir’in bir yarım saat orada olmayışı yüzünden yaşadım bu tatsız sabahı.

Ne varki tatsızlık bir başka tatsız olayı izleyecekti. Süratle odama çıktım. Kapıdaki bu aranma olayı yüzünden derse geç kalmıştım. Üstümdeki pardösüyü çıkardım. Kitapları ve çantamı masanın üzerine koyup, gramer kitabıyla iki tebeşir alarak yeniden zemin kata indim. Dersim 10 no’lu amfideydi, yani Türkeşçi komondoların toplandığı, forumlar yapıp, saldırı-eylem kararları aldığı salondur. Bu amfide dersi olan hocaların çoğu gitmiyordu, hep onların işgalleri altında bulunduğundan. Ben burada biraz da Kıvırcık Bircan ile Fahri’nin sayesinde ders yapabiliyordum. Nasıl yapıyorlardı bilmiyordum ama her dersim olduğunda milliyetçi komonda arkadaşlarını ders salonundan çıkarmayı başarıyor ve gelip bana, amfinin boşalttığını ve öğrencilerimin beklediklerini bana haber veriyorlardı. Üstelik bu amfide, diğer bazılarında olduğu gibi bir polisle bir asker de öğrencilerle birlikte giriyordu eğer sivil polisleri saymazsak.

Ben baştan o iki öğrenciyi çağırıp, “Kafanızda taşıdığınız düşünce ve siyasetiniz beni ilgilendirmez. Her eyilimdeki öğrenciler dersimde benim için eşittir, bunu anlamış olmalısınız. Arkadaşlarınıza söyleyiniz, ben derse girmeden amfiyi terketsinler. Ben polisi askerle silahların gölgesinde ders yapmam. Ve hangi görüşten olurlarsa olsunlar, dersimde bir

hoca olarak yanıma asker veya polis alıp sınıftan öğrenci kovalatmam. Arkadaşlarınız da orada kalmayı sürdürürlerse ders yapmam ama konuyu işlemiş kabul ederek hepinizi sorumlu tutarım o günkü konudan. Tehditlere de kulak asmam, ölümden ötede köy yok!” diyerek kesin tavrımı belirtmiştim. Öğrencilerimin arasından ikisinden başka milliyetçi komondo varmıydı bilmiyordum, ama sözlerim onları harekete geçirdi gerçekten. Sınıfta kalmak, yıl kaybetmek korkusuyla liderlerini arkadaşlarını ikna etmiş olacaklar ki, girdiğim zaman amfide sadece kendi öğrencilerimi buluyordum. Zatan Arkeoloji, Klasik filoloji ve Eskiçağ’dan toplam 50 öğrenciden ancak 15-20 kişi gelebiliyordu.

10 numaralı amfinin kapısında Kıvırcık Bircan, takmış takıştırmış bekliyordu. Kırılarak: “Hocam herkesi çıkardık, yabancı kimse kalmadı. Odanıza da çıktım haber vermek için, yoktunuz. Geciktiniz, uykuda mı kalmıştınız yoksa?” dedi.

Ben yüksek sesle yanıtladım orada bulunan polis ve askerlere işittirmek için:

“Erken geldim ama polisler emir almış olmalı ki silahlarını bana çevirip, ellerimi havaya kaldırtarak tepeden tırnağa aradılar beni!” diyerek içeri girdim.

Birkaç yüz kişilik amfinin sadece önden ilk sırasında 20 kadar öğrenci vardı. Bir ölüm sessizliğine gömülmüşlerdi sanki. Acaba içeride birkaç silahlı polis mi vardı? Hayır. Soluk almadan bekliyorlardı, hayra alamet değil bu! Yoksa komondolar çocukları tehdit mi etmişti? Elimdeki kitabı kürsüye koyup, tebeşiri alarak tahtaya geçtim. Birşeyler söyleyerek bu havayı dağıtmak istiyordum. Hala şaşkın ve suskun bana bakıyorlardı. Bir olay veya birşey karşısında hocanın tepkisini bekler bir durumdaydılar. Öyle bir izlenim vermişlerdi ki, tepki nasıl olursa olsun sonuç onları korkutuyordu. Ama kimsenin bir şey dediği yoktu. Örnek bir Grekçe alıştırma cümlesi yazmaya başladığımda, tahtada kocaman bir Türkçe tablosu gördüm. Bir duyuru afişiydi. Bir yerde konferans vereceği ve bütün milliyetçilerin davetli olduğu yazılıydı. Yazı tahtasına kasıtlı asıldığı belliydi. Demek ki öğrencilerimin derin kaygısı buydu; acaba Hoca Türkçe tablosunun altında mı ders yapacak yoksa indirecek mi? İndirirsem, hemen kapının önünde yığılmış duran komandoların hücumuna uğrayacağımız korkusu içindeydiler. İndirmezsem, hocalarının kişiliğinin güvenilirliği ortadan kalkacak; inandığı ve savunduğu ilkelerini ödlekliğine feda eden bir hiç durumuna düşecekti. Kısacası tercihim bekliyorlardı endişe içinde.

Durumun tehlikesinin bilincindeydim. Ama gerçekten öleceğimi bilsem, o kafatasçının tahtayı kaplayan posterini altında ders yapamazdım. Belki en kolay yol, kapının dışında bekleyen polisi veya askeri çağırıp onlara indirtmekti. Ama bunu da yapamazdım çünkü kaç kez polis ve askeri bizzat dışarı çıkartmışım, onlar içerideyken ders yapmayacağımı söyleyerek! Sakin bir biçimde, mırıltyla resmin altındaki yazıyı okudum. Her zamanki gibi önde oturmuş baygın gözlerle bakan Kıvırcık Bircan ciddileşerek sordu: “Bekliyoruz Hocam, gelir misiniz Başbuğu dinlemeye?”

Kafam döndü bu soruyla. İçimden en kötü küfürleri savurdum. Erinde gecinde bu küfürleri Kıvırcık’da gerçekleştirmeye andıçtim. Bu kaçınıcıydı ya! “Hayır dedim, gelmeyeceğim. Düşünce ve görüşlerini paylaşmadığım bir kimsenin konuşmasını dinleyerek, kendi özkışılığime işkence edemem ve ne de ders yapmakta olduğum bir sınıfta onun posterinin, yazı tahtasını işgal etmesine göz yumarım. Bu davranışından rahatsız olanlar çıksın dışarı. İstiyorlarsa ülküdaşlarına haber versinler!”

Bu sözleri elbetteki Kıvırcık Bircan’a söylemişim. Yanıtlamadı ve yerinden de kalkmadı. Afişi tahtadan söküp bir kenara koydum ve dersimi sürdürdüm. Gözucuyla baktığımda Kıvırcık yine eski baygın halini almış, gözleriyle hocasını yiyordu. Mutlaka kafasında heyecanlı sahneler yaşıyordu. Acaba O da benim gibi aynı amaç için yemin mi ediyordu?

Tatsız bir ders geçirmiştım 10 numaralı amfide. Çıktığımda kapının önünde ve hemen yakınındaki çay ocağına toplanmış milliyetçi komandolar bana çok fena bakmaya başlamışlardı. Arada “Kızıl köpekler! Moskof uşağı! Allahsız komunistler!” cinsinden atılan lafları üzerime almadan, öğrencilerimle birlikte, öndeki Kıvırcık Bircan ve Fahri’nin açtığı yoldan, aralarından çıktık. Anlaşılan liderlerinin resmini indirdiğimi öğrenmişler ve bu yüzden kurtlar homurdanıyorlardı...

Asansörden çıkıp odama doğru yöneldiğim anda, arkeoloji koridorunun hizmetlilerinden Halil, “Hocam!, diye seslendi, iki kişi sizi bekliyor kapınızın önünde.”

Gerçekten iki kişi odamın kapısına yakın koridorda geziniyorlardı. Ben kapıyı açarken yaklaşıp, adımla seslendiler. “Benim dedim, buyurunuz içeride konuşalım!” İçeri girdik, kır saçlısı uzattı elini.

“Ben dedi, sabık Siirt valisi B. Miroğlu, bu bey de bacanağım. Evsahibiniz Feride Hanımın damatlarıyız!” Adam birden dikeldi:

“Kadıncağız size çıkmanızı, bir ay önce söyledi. O eve ben taşınacağım Hoca! Hanım, çocuklar, eşyalarım hep bacanağımın evinde. Şimdi Ankara’da merkez valiliği yapıyorum. Size güzellikle iki kez haber saldı, kılınızı bile kıpırdatmıyorsunuz.”

“Siz ne diyorsunuz vali bey diye karşılık verdim, bir ay değil tam üç aydan beri ev arıyorum, yok. Bulamıyorum ne yapayım? Sokağa mı çıkayım?” Adam oturduğu yerden ayağa kalktı. Daha da dikelmışti, yüksek sesle:

“Çıkılmakta ısrar ederseniz onu da yaptırırım. Polis-asker gücüyle sizi dışarı attırırım, dedi. Ama istemiyorum, ne de also devlet memurusunuz.”

Adam gücünü göstermek istiyor, devlet memurluğumu bile zar-zor kabul etmiş görünüyordu. Sinirlenmişim. Ben de ayağa kalktım:

“Sayın vali bey, dedim, yaparsınız, devlet de, devletin polisi, askeri de arkanızda. Gücünüz kuvvetiniz yerinde maşallah! Herşeye sahipsiniz, ama iki önemli şeyden nasibinizi almamışsınız; terbiye ve insanlık!”

Öbürü hiç konuşmuyor, uysal bir kedi gibi bacanağını izliyordu. Mutlaka aile çevresinde büyük bacanağının, bir üniversite hocasının odasında nasıl bağırıp çağırdığı ve güç gösterisinde bulunduğunu allayıp pullayıp anlatacaktı.

Adam bağırılmaya başlamıştı:

“Sizden mi öğreneceğiz insanlığı? Siz Üniversite hocalarının yüzünden memlekete anarşi geldi, bölücülük girdi. Halkın arasında yüzünüz kalmadı be! Anarşist yetiştiriyorsunuz, komünist yetiştiriyorsunuz fakültelerde. Siz nasıl devletin valisine terbiyesiz diyebiliyorsunuz? Sizi süründürürüm be!”

Sakin olmaya çalışarak, alaylı konuştum:

“Ben demedim kendiniz, kendiniz diyorsunuz. Devletin yüce valisi, size öfkelenmek pek yaraşıyor ya, bağırmayın lütfen, çıkınız dışarıya! Yoksa sizi anarşist yapar Ankara’ya gönderirim, devlet merkezinde bir yerleri bombalamak için!”

Dışarıdan tartışmayı işiten, yemeğe gitmek için giyinmiş hizmetli Halil ve iki arkadaşı kapıyı açıp içeri girdiler. Halil onlara kızgın gözlerle bakarak:

“N’oluyor burada Hocam, birşey diyen mi var size?” diye sordu. Adamları kollarından tutup atmaya hazırıldılar.

“Yok birşey Halil, dedim. Beyefendiler çıkıyorlardı, yol gösterir misiniz onlara?” Çıkarken vali bey söyleniyordu:

“Bir haftaya kadar evi terketmezsen ben sana gösteririm! Sen kim oluyorsun da devletin valisine terbiyesiz demeye cesaret...” Hiç bir şey söylemeden kapıyı kapatmışım, dinledim kulağımı yapıştırıp. Dışarı çıkınca sesi birden kesilmişti. Halil nasıl susturdu bilmiyorum.

Arkasından bir sigara yakıp, pencereden Marmara denizine doğru bakmaya başladım hiç bir şey düşünmemeyi deneyerek. Güz güneşinin soluk ışıklarının deniz üzerinde oluşturduğu yakomaz adacıklarının arasında irili ufaklı gemiler seyir halindeydi. Ama kımıldamıyorlardı sanki. Deniz ufku ise koyu sisler içindeydi. O sisler içinde yitmeyi düşündüm. Günlük yaşamımın çekilmezliği içerisinde Üniversitede çalışmak, bilimsel araştırma çabasına girmek delilikten başka birşey değildi benim için. Bu deliliği de seve seve yapıyordum. Yaşamımın sıkıntılarını ve ailevi mutsuzluğumu, kendimi bilimsel araştırma ve çalışmalarına vererek mi unutuyordum ne?

Aç olmama rağmen canım artık birşey yemek istemiyordu. Bir valinin davranışları ve üniversite öğretim üyeleri hakkında düşündükleri, beni çok üzmüştü. Böyle bir kafa taşıyan insandan herşey beklenirdi. En kısa zamanda bir ev bulup çıkmalıyım. Dün komşularımdan Turgutlu İhsan bey söylemişti, Aile sokaktaki ‘Parlak’ apartmanında bir kiralık daire varmış. Oturduğum sokağın arkasındaydı bu apartman, sahibinin oğlunu tanıyordum. Saygılı ve sevimli bir delikanlıydı. Babasını da görmüşlüğüm vardı ama hiç konuşmamıştım. Huyunu-suyunu bilmiyordum.

Açlığımı öğle yemeğimi falan unutmuştum. Çantamı kaptığım gibi, kapıyı kilitleyip çıktım. Saat biri geçiyordu. Nasıl olsa öğleden sonra dersim yoktu bugün. ‘Parlak’ apartmanının sahibi, genellikle öğleden sonraları evde bulunurmuş, öyle demişti İhsan bey. Üçüncü katı onbeş güne kadar boşalıyormuş. Biraz pahalıcaymış, ama bize uygunmuş. Ama özellikle “Eğer benim gönderdiğimi söylerseniz, size uygun bir fiyatla evini kiraya verebilir!” diye belirtmeyi de ihmal etmemişti. İhsan beyin de aynı sokakta altı katlı bir apartmanı vardı. Yakınlıkları apartman sahipliğinden, varıllığından geliyordu. Sivas’ın Turgutlu’dan gelip İstanbul’a yerleşmiş bir alevi vatandaşı. Ve zenginler kulübünün adamıydı. Demokrat parti döneminde her mahallede yetişen milyonerlerden biriydi. Bizim köylülerden gençler ona çok kızıyorlardı, ama koyu alevi oluşu, kaldıkları hanın kahvesinden çıkmayışı yüzünden kırmıyorlardı. Hiç politika konuşmaz. Hep konuşanları dinler ve haklı olduklarını söyler ve kesinlikle karşı çıkmazdı. Sürekli de Cumhuriyet okurdu. Ancak AP’ye oy verdiğini bilmeyen yoktu aslında onun. Sınıfının bilincinde bir kimse olduğunu bizimkiler anlamak istemiyorlardı. Ortak mezhep ve inançlar bir yere değin bütünleştirici ve birleştiricidir. Toplumsal sınıfları belirleyen emek-sermaye ilişkisi açısından bireyin yerini tanıması gerektiği gerçeğini unutuyorlardı.

Yarım saat sonra ‘Aile Sokak’taydım. Ev sahibi giriş katta oturuyordu. Kapıyı oğlu açtı ve “Vay Hocam siz de buralara gelir miydiniz? Buyurunuz!” diyerek büyük bir sevinçle karşıladı beni:

“Baban evde mi Çetin? Onunla konuşmak istiyordum. Galiba üçüncü kat boşalıyormuş!” deyince:

“Evet dedi, yeni ev almışlar, yakında taşınacaklar. Ah ne iyi olur siz tutsanız! İki yıldır Lise son sınıfta bekliyorum Edebiyat ve İngilizce yüzünden; sizden ders alırdım. Babam içeride, siz geçin oturma odasına oturunuz. Ben kendisini çağırayım.” O içeriye girerken:

“Sen de bana yardımcı ol, madem istiyorsun!” diye belli belirsiz mırıldandım.

Zengin ama zevksiz döşenmiş oturma odasında bir koltuğa ilişmiştim. Birkaç dakika sonra göbeğini devirerek geldi adam ve yarım ağız bir “hoşgeldiniz!” dedi. Ona, İhsan bey tarafından gönderildiğimi ve boşalacak katını kiralamak istediğimi ve gerekirse, İhsan beyin bana kefil olacağını bir bir anlattım.

“Vallahi diye başladı, bir aydır hep çıkacağız diyorlar ama hala içerideler. Bilmem ki...”

Çetin atıldı:

“Baba, dün hanımı bana evin badanasının kurumasını beklediklerini söyledi. On güne kadar çıkacaklarmış!” deyince adam bağırdı:

“Karışma sen eşşek oğlu eşşek! Büyük eşek varken, sıpaya laf düşmez! Zaman bozulmuş Hoca efendi zaman. Bunlar zamane çocukları. Biz babamızın yanında dilimizin ucunu bile yaşlayamazdık. Ağızımızı açsak şaplağı yerdik ensemizin köküne.” Oğlan boynunu bükerek oturdu bir koltuğa. Adam sürdürdü:

“İhsan beyi çok takdir ederim; işini iyi bilen, planlı, düzeni intizamı yerinde bir adam. Madem o gönderdi, kirada anlaşırsak veririm size.” Derin bir soluk alıp göbeğini oynattı ve: “İhsan bey iyi adam, hoş adam! Ama bir gün olsun, evinin hemen bitişiğindeki camiye ayak attığını görmedim. İyi adam, hoş adam. Büyük kusuru Alevi olması. Arka sokaktaki Kızılbaşların kaldığı hanın kahvesinden çıkmıyor!..” Oğlu Çetin, babasının bu densizce sözlerinden dolayı kahroluyor ve renkten renge giriyordu. Çünkü benim handakilerle ilişkimi, yakınlığımı bildiği gibi, oradaki gençlerden düşüncelerini paylaştığı arkadaşları vardı.

“Söyler misiniz? diye sordum adamın sözünü keserek, İhsan beyin Aleviliğinden ya da handaki Kızılbaşlardan bir zarar gördün mü şimdiye dek? Onların çoğu benim köylülerim ve senin deyimimle ben de Kızılbaşım!” Adam bozuldu:

“Yok canım hiçbirinden bir zarar görmedim. Yani demem o ki, çevredeki diğer müslümanlar gibi olsalar, namazlarını oruçlarını tutsa Allahın emirlerini yerine getirseler!”

Çetin yine duramadı karışmadan. Babasının bu densizce konuşmalarını önlemek için olacak:

“Baba lütfen, dedi, ben hocamı iyi tanıyorum. Kendisi Üniversitede çalışıyor. Edebiyat Fakültesinde...” Az önceki konuşmaları yetmiyormuş gibi adam birden parlamaz mı!

“Ne? Üniversite hocası mı? Üniversite hocası benim evimde oturacak, benim apartmanımı kiralayacak? Daha dün İskenderpaşa camisinin imamını dinledim. Hala kulaklarımda varız: Üniversite hocaları kızlarımızı orospu, oğullarımızı anarşist yaptılar! Onun için dini bütün ve milleyetçi gençlerimiz bu komünist hocaları bir bir temizliyorlar evlerine bomba koyarak, kurşunlayarak!..” Çetin bu kez:

“Sus Allahaşkına baba!, diye bağırdı. Ne biçim konuşuyorsun sen? Ablam da Eczacılık fakültesinde öğrenci, orospu mu oldu yani? Bırak şu cahil, satılmış cami hocalarının zırvalarını. Hocam senin evini tutarsa bundan gurur duymalısın. Bırak artık Kastomonu kafasını, orada değil İstanbul’da yaşıyorsun.”

Kafam atmış, kendimi zor tutuyordum. Çetin benim yerime gerekli çıkışı yapmıştı. Bu sözler üzerine yerinden zorla kalkarak oğlunun üzerine yürüyen adamın kolundan tutup:

“Durunuz! Ben sizin evinizi istemiyorum, dedim. Sokakta bile kalsam, sizin kafadaki bir adamın evini kiralamam. Benim yüzümden kavga etmeyiniz oğlunuzla. Çetin gibi bir oğlum olmasını da çok isterdim.” Durmuştu adam, ama hala söyleniyordu:

“Bir üniversite hocasına evimi kiraya vereyim de, apartmanımı başıma mı yıksınlar bombalayarak?”

Çetin kahrolmuştu. Çıkarken, babası adına defalarca özür diledi. Demek ki Üniversitede çalıştığım için kiralık ev de bulamayacaktım? Gülmeye çalışarak:

“Keşke İlkokul öğretmenini olduğumu söyleseydin babana, dedim Çetin’e. Beni üç dört yıl önce İskenderpaşa İlkokulu öğretmenini olarak tanımıştın. Evi kiraladıktan sonra ikimiz bir olup belki babanın kafasını değiştirdik.” Zoraki bir gülümsemeyle:

“O, Kastomonu’nun Parlak köyü kafasını taşıyor, dünyada değişmez!” dedi karşılık olarak....

Kafam allak bullak dışarı çıktım. İskenderpaşa mahallesinden başlayarak, Karagümrük’e dek sokak be sokak kiralık ev aradım. İki yerde “Kiralık Daire” yazılı apartmanın zilini çalıp sordum. Birincisinde, sordukları için gerçek mesleğimi söyledim. Kadın içeriye girip kocasıyla konuştu mu kavga mı etti anlayamadım. Patırtı gürültüler geldi kulağıma. Arkasından kadın telaşla çıkıp, “Kocam birine söz vermiş dedi, çabuk çıkıp gidiniz!” Üçüncü kattan aşağı merdivenleri ikişer atlayarak dışarı attım kendimi. Pek birşey anlamamıştım kadının beni iterek hemen çıkmamı istemesinden. Ama kulağıma “Üniversite..anarşist..komünist..!” sözcükleri çalınca, durumu kavramıştım. Adam evini vermeyeceği gibi, bana da saldıracaktı galiba. İkincisinde ise İlkokul öğretmenliği yaptığımı söylemiştim. Adam kabaca kapıyı kapatırken yüzüme karşı: “İlkokul öğretmenlerinin ne maaş aldığını biliyorum, o parayla benim kiramı ödeyemezsiniz. Mahkemelerde uğraşacak halim yok benim, haydi başka kapıya!” diye konuşmuştu. Saat akşamın yedisini geçiyordu eve geldiğimde...

Şimdi sabahın 2,30 u. Dışarıya hala sakin. Sanki bana ev vermiyen adamları haklı çıkarırcasına, eve gireliden beri saldırı bekliyoruz.

Akşam onca ısrarlarına rağmen karımın, Battal’ın beni kapıya çağırıp ne dediğini söylememiştim. Bu kez yine bir kavga nedeni buldu: “Köylülerin yanından çıkmıyorsun, ama varlıklıların değil senin gibi baldırıçıplakların yanından... İlkokul öğretmeniydın, bir başka iş daha yapıp para kazansaydın. Öğleden sonraları Üniversiteye devam edeceğine, iki tane pantolon gömlek satsaydın pazarlarda, şimdi zengin olmuştu; paramız olur, ev alıp otururduk rahatça. Fakülteyi bitirdin yapacak bir iş yoktu meslek olarak, ilkokul öğretmenliğini sürdürdün. Sürdürdün, ama yine akıllanıp, ticaret yapmadın. Senin yaşındakiler, ilkokul arkadaşların dükkân, han apartman sahibi oldular. Özel arabalarla gidip geliyorlar işlerine. Sen ne yaptın? Seni kapıdan dışarı attılar, pencereden-bacadan girip doktora yaptın. Sonunda görev aldın Fakültede, Ama söyler misin, ne fark oldu yaşamımızda? Benim ilkokul öğretmenliği maaşımdan beş altı yüz lira fazla alıyorsun. Bu birkaç yüz lira için mi Üniversite okudun, doktora yaptın? Zaten bu fazlalığı da kitaplara yatırıyorsun? Pazarıcı olsaydın bizim için daha hayırlı olurdu öğretim üyesi olacağına, bilim adamı olacağına...” diye biteviye konuşmuş. Her zamanki gibi, sıkıntılarımızın, sorunlarımızın nedenlerini yine bana yüklemiş ve bağırıp çağırmaclarını gözyaşlarıyla noktalamıştı.

Saat tam 3.00 de sokaktan öksürük sesiyle işaret gönderildi. Pencereden baktım aşağı çağırıyordu. Sessizce kapıyı açıp aşağı indim. İki kişi yakalamışlardı. Havlucu sokağımın başında. Sıkıştırmışlar, daha doğrusu şakağına tabancayı dayayınca, MİSK’ten kendilerini çevreyi kolaçan etmek için gönderildiklerini itiraf etmişler. Kendilerinden haber bekliyorlarmış. Bir kısmı “Ağızlarını burunlarını kırıp, pestillerini çıkarıp atalım MİSK’in kapısı önüne!” diyor. Bazıları ise: “Bırakalım gitsinler, silahlarını aldık zaten. Gitsin haber versinler; Han’ın sokağa bakan odalarından birinde makinalı (!) var. Hepimiz de silahlıyız. Sokağı savaş meydanına çevirmek istiyorlarsa, sokağı kanlarıyla sulamak istiyorlarsa gelsinler. Gelecekleri varsa görecekları de vardır!...” diyor ve benim düşüncemi de almak istiyorlardı. Ne diyebilirdim? Makinalı tüfek bir gözdağıydı, ama gerçekten çoğunda tabanca vardı. Eğer gerçekten baskın yapma çılgınlığında bulunurlarsa, çok kişi ölebilirdi. Polise haber verilse, MİSK’in militanlarıyla, polis kılığına sokup birlikte gelecek Han’dakilerin çoğunu toplayıp içeri atarlardı. İkinci öneri kabul edildi. Bıraktılar. Ben de nasıl indimse yine bir uyurgezer gibi yukarı çıktım.

Üç kişiyi izlemişler, MİSK binasına girinceye dek. Uzun süre kimse çıkmamış. Binayı belirli yerlerden gözleyip izleyenlerin anlattıklarına göre, az bir süre sonra on beş kişiye yakın faşist militan yine belirli aralıklarla binadan ikişer ikişer çıkıp dağılmışlar. Kısacası MİSK militanları hazırlıkları öğrenince ne hana ve ne de benim apartmana saldırmaya, bomba veya molotof kokteyli atmaya cesaret edememişlerdi.

Handakilere ve bana haber gönderildi rahat uyumamız için. Herşeye rağmen köşelerde ve kapılarda bekleyenlere nöbet değıştokuşu yaptırıldı önceden kararlaştırdıkları düzen ve sessizlik içinde. Masamın üzerine başımı koymuş bir saat uyudum veya uyumadım ki saatin zili çaldı; 6'ya çeyrek vardı. Lise son sınıfta okuyan kızımı uyandırdım. Sabahçıydı, dersi 7'de başlıyordu. Kahvaltısını yaptırıp onu okula gönderdim. Benim dersim ise saat 8.30 da başlıyordu. Karım ve çalıştığı ilkokulda okuyan küçük kızım öğlenciydiler, ben evden çıktığımda uyuyorlardı.

Yine İstanbul sisler içindeydi. Yine sisler içinde yitip yokolmak duygusu kapladı içimi. Yeni başlayan günün dünküne benzememesini candan dileyerek yürüdüm sisler arasından Fakülteye doğru...

KORİDORLARDAKİ POSTAL SESLERİ

Rap! Rap! Rap! Rap!...

103 numaralı odada Klasik Filoloji, Arkeoloji ve Eski Çağ Tarihi öğrencileriyle ortaklaşa yaptığı Eski Yunanca Gramer dersindeydi. Fakülte binasının üçüncü katı burası. Kırk kişilik sınıf ağzına kadar dolu, ama çıt çıkmıyordu. Koridordaki iki silahlı askerin, yürüyüş kolundaymışçasına birbirlerine uydurdukları ayaklarının sesleri kapıya yaklaştıkça, sınıf daha da sessizleşiyor. Boyunlarını büküyorlardı. Hoca ise, askeri darbeden sonra bir gecede sınıf ve amfi kapılarının ortasına açılmış avuç içi genişliğindeki deliğe doğru bakıyor ve oradan içeriye dikizleyen askerlerin gözlerini yakalamaya çalışıyordu. Sanki öfkesini o gözlerden çıkaracaktı!

Rap! Rap! Rap! Rap pa da Rap!..

Kapının önünden her geçişlerinde birkaç saniye 'Rap! Rap!'lar susuyor, sonra yeniden başlıyordu. Postal seslerinin kafalarda tam mehter müziğine dönüşmeye başladığı koşullanma noktasındaydılar sınıftakiler. İçeriye girip her biri bir köşede elleri tetikte bekleyebilirlerdi de! Askerlerin görevi vatanı milleti kollayıp korumak değil miydi? Öyle ya hoca ve öğrenciler bu millertin bireyleri, Üniversiteler de vatanın küçük bir parçasıydı!

Rap! Rap! Rap! Rap! Rap!

Günlerden çarşambaydı. Sabahın 10.00 nundan 4.30'a dek, gün boyunca aralıksız üç ayrı sınıfa dersi vardı. Öğrencileriyle konuşup, onların diğer ders saatlerine göre ayarlama yapmış, iki saatlik derslerin 15 er dakikalık teneffüslerini birleştirerek başa ya da sona koymuşlar. Böylece ara vermeden bir buçuk saat ders yapıyordu her sınıfta.

Yarım saat boyunca o günkü gramer konusunu anlattı. Kuralları örneklemeler yaparak yineledi. Okuttuğu Eski Yunanca gramer kitabı, bir Klasik Filoloji profesörü tarafından, bazı ufak değışikliklerle İngilizceden aktarılmıştı 1950'li yıllarda. Osmanlıca kırması bir dille

yazılmış. Onlara kitaptaki kuralları sadeleştirerek, derslerinde anlaşılır kılmaya çalışıyordu. Hiç de çekici olmayan bu kuru, konuşulmayan dilin usandırıcı dersini öğrenciye sevdirmek, çekici kılmak için çırpınır dururdu. Çalışma yaşamı hep öğretmenlikle geçmiş olduğundan, öğrenci psikolojisini iyi biliyordu. Dağılan dikkatlerini, o anki ilgi alanlarına girip, çaktırmadan derse yönlendirmesine öğrencilerin kendileri de şaşardı çoğu zaman.

Rap! Rap! Rap! Rap pa da Rap!

Koridordaki askerlerin postallarının çıkardığı sesler kafasında zonklaya zonklaya dersi sürdürüyordu. Şu gençler darbeden önce böyle miydiler? Kurallar, tümceler üzerinde tartışıyorlar; bunların betimsel çağrışımlarından esinlenip sorular soruyor, antik çağın sosyal ve ekonomik yaşamını didik didik ettiriyorlardı. Bir anda gramer dersi Eski Çağ Tarihi ve Kültürü dersine dönüşürdü. Anlatırken ve tartışırken kendisi de çok şeyler öğrenmişti düşünüyordu da. Tarihsel olayları yorumlama ve tanımlamalarda gençlerden bir çoğunun kendisini aşmış olduklarını görür ve bundan da kıvanç duyardı. Hegel diyalektiği bu aydınlık dafaları bağlamadığı gibi, doyurmuyordu da. Varoluşçuluğun bireyci karmaşıklığına düşmeden Marks'ı keşfetmişlerdi... Şimdi düşündüklerini değil söz ve yazıyla, el ve yüz işaretleriyle bile dışavuramıyorlardı. Düşüncelere zincir vurulmuştu. Sol elini kaldırmak derste, sol gözünü kırpmak ya da sol ayağını öne atmak bile muhbirlere iş çıkartıyordu. Hoca dolaylı yolla bile dersin konusu dışına çıkamazdı.

Darbecilerin yarattığı YÖK sistemiyle, Üniversitelerin özerkliği toptan ortadan kaldırıldığı gibi, bilimsel araştırma ve tartışma özgürlüğü de yokedilmişti. Öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri derslerini, hazırladıkları kendi plan ve programlarına göre uygulayamıyorlardı artık. Ders programları konularına kadar ayrıntılanarak Ankara'dan, yani YÖK'den geliyordu. Üniversitelerin araştırma ve bilgi üretme işlevi ortadan kaldırılmış; öğretim üyeleri “müderisler” gibi, “takrir” uygulamaya zorunlu kılınmıştı. Ders saatleri artırılarak, bilimsel araştırma ve incelemeye zaman bırakılmamıştı. Üstelik “danışmanlık” adı altında yeni bir görev yaratılarak; tıpkı liselerdeki sınıf ve yatılı okullardaki küme hocaları gibi, Bölüm ve Ana bilim dalı öğrencilerinin Fakülte kayıt fişlerini doldurma, devam ve devamsızlıklarını izleyip hesaplama biçimindeki, Dekanlık memurlarının yaptıkları işler de hocalara paylaştırılmıştı. Bu suskun ve özgürlüksüz ortamda, Üniversite nasıl özgür düşünceli insanlar yetiştirebilirdi? Öğrencilerin üçü-beşi biraraya gelerek konuşup tartışmadıkları gibi, zamanları da yoktu. Bir dersten diğerine koşuyor ve birkaç dakika geciktiklerinde derse alınmıyorlardı; müderis kafalı hocalara gündeğmuştu, tüm kompleks ve doyumsuzluklarını boşaltıyorlardı. Öğrencilerin koridorlarda dolaşması ve beklemeleri yasaktı. Görülenler dışarı atılıyordu.

Rap! Rap! Rap! Rap pa da Rap! Rap pa da Rap!...

Darbeden önce de askerler vardı. Koridorlar dolusu öğrencilerin arasında dolaşırlardı polislerle birlikte. Gözleri genç kızların göğüslerinde kalçalarında, tatlı hayallere dalarlardı. Çoğu kursal kesimlerden gelmiş, Üniversitenin sadece adını dıymuş bu Mehmetlerin şaşkınlığını polisler kullanıyorlardı o zaman. Şimdi ise özel olarak eğitilmiş timlere mensup, eli tetikte komando askerler koridorların davetsiz konuklarıydı. Onların arasında koşar adımlarla hızlı hızlı yürümek kuşku uyandırdığından hemen durdurulurdunuz. Böyle bir koşar adım yürüyüşü sırasında Hoca'yı da durdurmuşlardı iki asker. “Ben Hocayım” demesi yetmemiş, kimliğini görev kartını istemişlerdi masası üzerinde unuttuğu. Sonra onu aralarına alıp odasına götürerek görev kartını bizzat tetkik etmişlerdi. O günden sonra bir daha yakasından eksik etmemişti kartını. Kimlik kontrolundan, derslerinden birinde

kullandığı bir sözcüğün anlamının açıklanmasına kadar aldığı çeşitli uyarılardan sonuncusunu ise, bir dekanlık yazısıyla dün almıştı. Bu kez görevde kusur cinsindendi. "...23.5.1982 tarihinde 245 no.lu odadaki dersinizde bulunmadığınız saptanmıştır. Niçin derste olmadığınızı yazılı olarak açıklayınız!..." deniliyordu yazıda. Oysa kesinlikle o gün ders yapmıştı. Ancak ispatlayabilmesi için o saatlardaki yoklama listesini bulmalıydı. Dosyasında yoktu, acaba o gün yoklama yapmamış mıydı? Kendisi çok kere unuttuyordu ama önden bir öğrenci bir kağıda adını ve soyadını yazıp, imzaladıktan sonra arkasındakine uzatıyor ve kağıt dolaşarak ona ulaşıyordu. Yahut da sonuncu öğrenci arkasından odasına getiriyordu. Anlaşıyordu ki, o günkü yoklama kağıdını, ya sınıfta unutmuş ya da düşürmüştü. Genellikle öğrencilerin arasında dolaşır ve alıştırmaların gereği gibi yapılıp yapılmadığını izlerdi dersinde. Belli ki, kapının ortasındaki delikten bakan askerler, arka sıraları dolaşan Hoca'yı görememişler ve derste bulunmadığını komutanları kanalıyla dekanlığa ulaştırmışlardı.

Odasının kapısını açıp, sabahın ilk saatlarında böyle bir yazıyla karşılaşması sinirlerini bozmuştu. Yoklama kağıdını bulamadığına göre, nasıl ispat edecekti ders yaptığını? Tam o sırada 3. sınıf öğrencilerinden Ezel içeri girmişti bir şey sormak için. Yüzünden gülümsemesini kiç eksik etmeyen Arkeolojinin bu güzel kızı, durumu öğrenince, gülümsemesini daha da artırıp, "Üzülmeziniz Hocam, demiş, o gün dersiniz bizeydi. Üstelik beni tahtaya kaldırmıştınız alıştırmalar için. Bakınız burada tarihi yazılmamış bir kaç yoklama kağıdı var. Ayrıca birine ben başlamış ama tarih atmamı unutmuşum. Aynı kalemle sorulan günün tarihini attım, tamam! Hocam niye tatlı canınızı üzüyor sunuz?" Ve dediğini uygulayarak bir çırpıda çözüm bulmuştu soruna.

Rap! Rap! Rap! Rap pa da Rap! Rap!..

Konunun alıştırmalarına geçtiler. Cümleler Türkçeden Grekçeye çevrilecekti. Tahtaya Secda kalktı gönüllü olarak. Evde çalışıp hazırlanmıştı. Ne rahatsız edici bir rastlantı! Sanki koridorda ileri geri uygun adımlarla gidip gelmekte olan askerler yetmiyormuşçasına, alıştırmaları oluşturan cümlelerin hepsi de askerler, komutanlar ve muharebelerle ilgiliydi. Kitabın yazarı cümleleri İ.Ö. 5.yüzyılda yaşamış Ksenophon'un *Anabasis* adlı yapıtından alarak basitleştirmiş:

"Ksenophon'un ordusu Manisa'dan Salihli'ye doğru yürüyüşe geçmişti.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΟΝΤΟΣ ΕΠΟΡΕΥΣΕ ΕΚ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΑΡΔΑΣ =Ο STRATOS TOY KSENPHONTOS EPOREUSE EK MAGNESIAS EIS TAS SARDAS"

"Askerlerin komutanlara itaat etmeleri her zaman gerekli değildir.

ΟΥ ΚΡΕ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ ΑΕΙ ΚΕΛΕΥΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΣΤΡΑΤΕΓΟΙΣ=ΟΥ ΚΗΡΕ ΤΑΣ STRATIOTAS AEI KELEUESTHAI TOIS STRATEGOIS"

"Yunanlı komutanlar Kyros'a yardım etmek için askerleriyle birlikte önce Burdur-Isparta yöresini istila ettiler ve daha sonra da Çukurova bölgesine saldırdılar.

ΟΙ ΣΤΡΑΤΕΓΟΙ ΤΩΝ ΗΕΛΛΕΝΩΝ ΠΡΟΤΩΝ ΒΟΙΕΘΕΙΝ ΤΩ ΚΥΡΩ, ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣΕΒΑΛΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΙΔΙΑΝ, ΠΡΟΣΕΒΑΛΟΝ ΕΠΕΙΤΑ ΤΕ ΚΙΛΙΚΙΑ=ΗΟΙ ΣΤΡΑΤΕΓΟΙ ΤΟΝ ΗΕΛΛΕΝΟΝ ΠΡΟΤΟΝ ΒΟΙΕΤΗΕΙΝ ΤΟ ΚΥΡΟ, ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ STRATIOTAS ΑΥΤΟΝ ΕΙΣΕΒΑΛΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΙΔΙΑΝ, ΠΡΟΣΕΒΑΛΟΝ ΕΠΕΙΤΑ ΤΕ ΚΙΛΙΚΙΑ"

"Büyük generaller Anadolu halkını hileyle kandırarak, baskı altına almaya başladılar.

Vatandaşların bu zalim generallere ellerindeki silahlarla karşı çıkmaları lazım gelir.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΡΑΤΕΓΟΙ ΕΠΙΒΟΥΛΕΥΟΝΤΕΣ ΜΕΝ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ, ΑΡΧΩΝΤΑΙ ΥΠΟΠΟΕΙΝ ΒΙΑ ΑΥΤΟΥΣ, ΔΕΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΑΣ ΛΑΒΟΝΤΑΣ ΤΑ ΟΠΛΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΕΡΣΙΝ ΕΠΑΝΙΣΤΑΣΘΑΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΚΑΚΟΙΣ ΣΤΡΑΤΕΓΟΙΣ=ΗΟΙΜΕΓΑΛΟ

Î STRATEGOÏ EPÏBOULEVONTES MEN TON DEMON TES ASÏAS, ARKHONTAÏ HÛPOPOEÏEN BÏA AVTOUS, DEÏ TOUS POLÏTAS LABONTAS TA HOPLA EN TAÏS KHERSÏN EPANISTASTHAÏ TOUTOÏS TOÏS KAKOÏS STRATEGOÏS”

“Bu kötü generaller kendi askerleri tarafından oklanarak öldürülecekler.

OYTAI OI KAKOI ΣΤΡΑΤΕΓΟΙ ΑΡΟΘΕΣΩΝΤΑΙ ΥΠΟ ΤΑΞΕΥΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙ ΩΤΩΝ ΑΥΤΩΝ= HOUTAÏ HOÏ KAKOÏ STRATEGOÏ APOTHESONTAÏ HÛPO TAKSEVONTON TON STRATIOTON AVTON...”

Cümleler bu biçimde sürüp gidiyordu. Türkçelerini biriki kez yüksek sesle okuyan Hoca, onları Grekçeye çevirmelerini söyleyerek, sıralar arasında dolaşıp yazabilenleri kontrol ediyordu. Birkaç dakika geçtikten sonra tahtadaki öğrencinin yaptığı çeviri üzerinde tartışılıp, düzeltme yapılarak defterlerine geçiriliyordu öğrenciler tarafından. Sınıf sessizdi. Hepsi cümleleri Grekçeye çevirmek için sözlük, kitap karıştırıp sözcükleri bulma ve kuralları gözden geçirme çabası içindeydiler. Bu nedenle kağıt hışırtıları arasında sadece Hocanın sesi çınlıyordu. Bir de:

Rap! Rap! Rap! Rap pa da Rap! Rap pa da rap! Rap! Rap! Rap!

Farkında değildi ama koridorda ayak sesleri artmıştı. Kapının ortasındaki küçük camdan bakan yüzler sık sık değişiyordu. Durumu farkeden öğrencilerde tedirginlik başlamıştı. Beşinci cümleyi yinelerken, birden kapı gürültüyle açıldı, üç erle birlikte Yüzbaşı daldı içeri. Erlerden ikisi, koşar adım öğrencilerin karşısına denk düşen iki köşeyi tutup, silahlarını onlara çevirdiler. Herkes şaşırmış ve birbirlerinin yüzlerine kuşkuyla bakmaya başlamışlardı, içlerinden kimi götürmeye gelmişler, diye. Mutlaka terörist olarak aranan birisine ilişkin ihbar yapılmış olmalıydı. Ve bu kişi aralarında mıydı demek? Herkes yanındakine kuşkuyla bakarken, kızlardan bazıları ağlamaya başlamışlardı bile. Birkaç saniye içerisinde kafalarından geçen şey olmadı, yanılmışlardı. Hocanın kafası ise bir tahmin, bir varsayımla eğil, öfkeyle dolmuştu. Üçüncü asker onun önüne gelip, silahını çevirdiğinde Yüzbaşı gürledi:

“Hoca kesin dersi! Benimle Dekanlığa gideceksiniz. Dekan bey sizi bekliyor!”

Hoca şaşkınlık ve çekingenlik duvarını çoktan aşmıştı Zaten hep beklenen durumdu. Aynı tonla öfkeyle bağırdı:

“Ne demek bu Yüzbaşı? Öğrenciler sessiz sedasız ders dinliyor, sınıfta herhangi bir olay olmamış. Bu baskın niçin? Ne hakla dersi kesiyorsun? Dekan beni çağırıyorsa hizmetlisini gönderir, silahlı askerlerle çağirtmak densizliğini göstermez!”

Böyle bir çıkış beklemeyen Yüzbaşı, bir an şaşkınlığa düştüyse de kendini çabuk topladı.

“Ben burada, askeri yönetimin yetkili komutanıyım!” diye bağırdı. “Gerekirse Dekanı da odasından alır götürürüm. Seni öğrencilerinin karşısında mahcup etmek istemediğim için öyle söyledim. Hayır, Benim odaya gideceksin. İlk ifadeniz orada alınacak. Genç öğrencilerin kafalarını daha fazla zehirlemenize göz yumamam! Asker çıkar şunu dışarı! Bakalım nasıl yazdırıyormuş “vatandaşların ellerine silahları alarak generallere karşı çıkması lazımdır!” diye. Bir kaç öğrenciye işaret ederek, “Sen! Sen! Ve sen! Defterlerinizi ve kitaplarınızı alın benimle geleceksiniz!” Asker seslendi:

“Komutanım! Kelepçe vurayım mı şu komonist Hocaya?” Yüzbaşı lütfetti(!); “Yok yok, gerekmez. Kaçmaya teşebbüs sıkır biraz!”

İki kız öğrenciyle bir erkeği kaldırmıştı. Birden beklemediği bir şey oldu Yüzbaşı'nın; öğrencilerin tümü ayağa kalkıp bir ağızdan: “Hepimizi götürün! Biz de hocamız ve arkadaşlarımızla birlikte geleceğiz!” diye bağıldılar. Bu davranış üzerine, Yüzbaşı tabancasını çekince, köşelerdeki askerler makinalı tabancalarına mermi sürüp atış durumuna geçtiler. Yüzbaşı:

“Oturun yerinize! Yoksa hepinizi tıkarım içeri!” diye gürledi. “Sadece ayırdıklarım gelecekler. Onları tanıklık için götürüyorum!” Askerin önünde kapıya kadar gelmiş olan Hoca Yüzbaşıya dönüp, “Siz çıldırdınız mı Yüzbaşı? Ne yapıyor sunuz?” dedi, Fakülteyi işgal altında tuttuğunuzu ispatlamak mı istiyorsunuz silahlarınızı üzerimize çevirerek? Oturunuz arkadaşlar lütfen. Görelim Dekan bey ne diyecek bu sınıf baskınına!” Yüzbaşının silahla tehdidine rağmen oturmayan öğrenciler, sessizce yerlerine oturdular bu kez.

Askeri yönetimin Edebiyat fakültesindeki temsilcisi komutanın, sanık ve tanık olarak seçtikleri 103 no.lu dersaneden çıktılar. Yüzbaşı önde, Hoca ile öğrenciler ortada, askerler yanlarda ve biri arkada olmak üzere, bomboş koridorlarda ilerliyorlardı. Arada bir açılan kapılardan başlar uzanıyor, ama uzanmasıyla geri çekilmeleri bir oluyordu. Üstelik açık kapılar da kapanmaya başlamışlardı.

Rap! Rap! Rap! Rap! Rap! Rap! Rap! Rap! Rap!...

Kalın tabanlı demir uçlu amerikan postallarının çıkardığı bu sesler, birer çekiç vuruşu olmuş, kafasına kafasına iniyordu Hoca'nın. Hiç değilse kelepçeli olmadığına şükrederken içinden bir yandan da: “Anlaşıyor ki gelecek yıl gramer dersinde kullanılacak alıştırma cümlelerinin de tepeden saptayarak gönderecek askeri yönetim!” diye mırıldanıyordu. Biriki örnek de düşünmeden edemedi:

“Askerler generallerin öl dediği yerde ölmelidir.”

“Muharebeyi vuruşan askerler değil komutanlar kazanır.”

“Generaller vatandaşları ülkeden sürüp çıkarmak istiyorlardı, onlar de sessizce boyun eğip yerlere kapanıyorlardı...”

Kim demiş generaller sadece “harp sanatını” bilir, cümlelerden, sözcüklerden anlamaz? Oysa onları en iyi anlayıp anlamlandıran ve değerlendiren sayın komutanlardır. Askerlerin arasında yürüdüğü yerde bunları düşünürken, birden geçen yazki Enez kazısı dönüşünü anımsadı:

Prof. Erzen başkanlığındaki kazı ekibi, bir aylık arkeolojik kazı ve araştırma döneminde ele geçen İ.Ö.7.yüzyıldan, İ.S. 13.yüzyıla uzanan çağlara ait buluntuları Edirne müzesine teslim etmeye gelmişlerdi. Sinan'ın eşsiz yapıtı Selimiye camisinin arkasındaki müzenin bahçesine girince, sol taraftaki bir mermer lahtin önünde durdular. Profesöre bu lahtin yazıtına ilişkin bilgi verecekti. Tabula ansata (sınırlandırılmış levha) içerisine kazınmış yazıtta, lahtin Roma İmparatorluk döneminde, yani 2.3. yüzyıllarda yaşamış ve Roma vatandaşlığı hakkını almış Hadrianopolis'den (Edirne) bir aileye ait olduğu anlatılıyordu. 7-8 satırlık bu Grekçe yazıt, ölçülü uyaklı bir şiirdi. Yaptıran kişi Agatokles'in, *polites* sıfatıyla '*vatandaş*' olduğu belirtilmişti. Bir podyum üzerine yerleştirmiş olduğu bu koca lahdi karısı, çocukları ve kendisi için hazırlamış. Ayrıca lahit açılıp başka biri gömüldüğü takdirde, yasal hakkını kullanarak, Hadrianopolis veznesine 2500 dinar para cezası ödemesi gerektiği maddesini koydurmuştu.

Müze müdürü birkaç ay önce bu yazıtın fotoğrafını göndererek okuyup, türkçeleştirmesini rica etmişti kendisinden. Ancak yazıt ölçülü bir elegia (Ağıt) olduğundan, çözmek için epeyce uğraşmıştı. Lahdin önünde yazıtı açıkladıktan sonra, ziyaretçiler için hazırlanmış olan

Türkçe levhaya gözü ilişti. Kendi yaptığı çeviriydi. Ancak ilk satırda, *polites*'in karşılığı olan 'vatandaş' sözcüğü silinmişti. Profesöre baktı, o da müze müdürüne. Bu bakışlar "Neden silindi bu sözcük?" sorusuydu. Müze müdürü bu bakışların altında ezile büzüle anlattı:

"İki gün önce Edirne valisiyle, Trakya bölgesi sıkıyönetim komutanı Orgeneral müzeyi ziyarete gelmişlerdi. Orgeneral yazıtı okuyunca öfkeleni bağırdı: 'Bu Yunanlı adının başına ne diye 'vatandaş' yazdınız? Yani Yunanlıların buranın eski vatandaşı olduğunu mu ıspatlamak istiyor bunu tercüme eden hangi papaz ise? Siz de düşünmeden levhaya yazıp bu suça ortak oluyorsunuz. Müzeyi ziyarete gelen ecnebilerin eline koz veriyorsunuz! Hz. Adem'den(!) bu yana bu vatan Türklerindir ve Türk olarak kalacaktır. Anlıyor musunuz? Derhal bu kelimeyi silin buradan!' diye emrederek, elindeki genaral asasıyla levhayı söküp yere attı. Dün öğle vakti bir kurmay albay gönderip, silip silmediğimizi de bizzat tetkik ettirdi!"

Kazı başkanı Profesör, diğer uzmanlar ve öğrenciler herkes birbirinin yüzüne şaşkın şaşkın bakarken, bu utanç verici saçmalığı altında ezilip yokolmuşlardı sanki...

Silahlı askerlerin arasında bir kanlı katil gibi iki koridor daha geçip Dekanlık bölümüne girdiler. Herşeye rağmen Dekanın odasında sorgulamanın yapılacağını düşünüyordu Hoca. Böyle bir anlamsız nedenle tutuklama olur muydu hiç? Ama gördü ki Dekan ve Fakülte sekreteri, sıkıyönetim yüzbaşısının odasının kapısı önünde dosyalar ellerinde bekliyorlardı. Ceketlerinin önü de ilikliydi.

Rap! Rap! Rap! Rap pa da rap! Rap! Rap! Rap! Rap pa da rpppppp!

Şimdi işte bu sesler, birer sivri uçlu çivilere dönüşüp, çakıldı kaldılar kafasında...

İsmail Kaygusuz